

Podcastin tekstivastine: Keskusteluja saavutettavuudesta - Opettajien kokemuksia saavutettavan opetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta

(Nauhoitettu 18.12.2026, tekstivastine: Anneli Uusitalo)

Susanna Mettälä:

Tervetuloa kuuntelemaan Tampereen yliopiston Opettajien pedagogisten palveluiden Keskusteluja saavutettavuudesta -podcastia. Me olemme tänään keskustelemassa saavutettavuudesta opetuksessa opettajan näkökulmasta sekä erilaisista arjen vinkeistä saavutettavan opetuksen edistämiseen. Minä olen Susanna Mettälä ja kanssani täällä keskustelemassa on Pipsa Ekman.

Pipsa Ekman:

Hei vaan!

Susanna:

Opettajien näkökulmista ja kokemuksista on keskustelemassa tänään kanssamme kaksi opettajaa. Tervetuloa yliopisto-opettaja Anna Kuitunen kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunnan kielikeskuksesta.

Anna Kuitunen:

Kiitos.

Susanna:

Tervetuloa myös tutkijatohtori ja yliopisto-opettaja Pauliina Baltzar informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnasta Tampere Accessibility Unit:sta.

Pauliina Baltzar:

Kiitos.

Susanna:

Anna, kertoisitko meille kuka olet, ja roolistasi tällä hetkellä yliopistolla.

Anna:

Olen puheviestinnän yliopisto-opettaja sieltä kielikeskuksesta, ja tehtävänkuvaani kuuluu yhdessä kollegoiden kanssa opettaa lähes kaikkiin yliopiston tutkintoihin kuuluvaa pakollista puheviestinnän opintojaksoa sekä tutkintoon valinnaisia opintojaksoja. Olen myös opetustyön lisäksi osa yliopiston Opetuksen ja ohjauksen saavutettavuusryhmää, jossa olemme Pauliinan kanssa yhdessä. Kielikeskuksen sisällä organisoin hyvinkin vapaasti ja väljästi toimivaa monenlaisten oppijoiden ryhmien opettajien porukkaa. Meillä on siellä aina pari kertaa vuodessa tapaamisia opintopsykologien kanssa.

Susanna:

Kiitos Anna. Sitten Pauliina, kerrotko meille hieman taustaasi ja millainen rooli sinulla on tällä hetkellä yliopistolla?

Pauliina:

Joo, oma taustani on itse asiassa pelitutkimuksen puolella ja tein oman väitöskirjani liittyen moninpelien sosiaalisen saavutettavuuteen ja väittelin kesällä tästä aiheesta. Saavutettavuuteen olen oikeastaan perehtynyt ensimmäistä kertaa noin kuusi vuotta sitten, ja siitä lähtien työtehtävät ovat pyörineet enemmän tai vähemmän aiheen piirissä. Koordinoin TACCU:a eli Tampere Accessibility Unit:ia meillä Tampereella. Siihen kuuluu erilaisten saavutettavuuskurssien vetäminen ja hyvin aktiivinen yhteistyö eri vammaisjärjestöjen kanssa sekä muiden tahojen kanssa. Opetuksen puolella meillä on täällä Tampereen yliopistolla maisteriohjelma Accessibility and Diversity in Digital Services, toimin siinä opettajana. Ehkä siinä lyhyesti.

Pipsa:

Kiitos. Hienoa että olette täällä tänään keskustelemassa. Tämä johdattaa meidät sopivasti päivän aiheeseen eli opetuksen saavutettavuuteen. Jos aloitetaan jäsentämällä hieman sitä, mitä saavutettava opetus oikein on. Saavutettavalla opetuksella tarkoitetaan opetuksen suunnittelua ja toteutusta niin, että opiskelijoilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua, oppia ja osoittaa osaamistaan, esimerkiksi heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai taustoistaan riippumatta. Tampereen yliopistossa liitämme opetuksen saavutettavuuteen myös Universaalin suunnittelun periaatteet, Universal Design for Learning ja Design for All, joiden mukaan opetus olisi hyvä pyrkiä jo lähtökohtaisesti suunnittelemaan saavutettavaksi niin, että se soveltuisi sellaisenaan mahdollisimman monille opiskelijoille, mikä vähentää yksilöllisten järjestelyiden tarvetta. Pauliina ja Anna, minkälaisia ajatuksia teillä nousee esiin siitä, miten opettaja voisi huomioida saavutettavuuden näkökulmia oman opetuksensa suunnittelussa?

Pauliina:

Jos lähdetään liikkeelle siitä, miten opetuksen pitäisi olla lähtökohtaisesti jo saavutettavaa kaikille, niin täytyy sanoa, että se on kyllä ihan hirveän vaikea tehtävä, koska oppijat tarvitsevat hyvin erilaisia tapoja oppimiseen. Opettajien pitää myös suhtautua siihen siten, että ihan kaikkea ei pysty tekemään, mutta kuitenkin parhaaseen voi pyrkiä. Mitä ensimmäisenä itselle tulee mieleen, niin esimerkiksi voi suunnitella kurssit lähtökohtaisesti niin, että niissä on mahdollisuudet moninaisiin suoritustapoihin. Esimerkiksi ainoana suoritustapana ei ole tentit, vaan voi tehdä esimerkiksi esseen tai jonkun muunlaisen suoritustavan. Voi myös miettiä materiaalia ja miten siihen voi tarttua hyvin monesta eri näkökulmasta tai onko niitä mahdollista tuottaa vähän eri tavoilla. Mutta totta kai nämä kaikki vaativat opettajalta tosi paljon.

Anna:

Niin, minulle tulee vielä mieleen oikeastaan se, jos kiivetään vähän ylemmällekkin: kaikkihan lähtee opetussuunnitelmasta ja osaamistavoitteiden määrittelystä. Kuten Pauliina totesi, pitää olla ja on hyvä olla monenlaisia suoritustapoja. Ehkä osaamistavoitteiden laatimisessa on aika tärkeää ottaa huomioon, että osaamista pystyttäisiin todentamaan ja näyttämään useammallakin keinolla, eli ettei osaamistavoitteilla ainakaan vahingossa suljeta mitään mahdollisuuksia. Ellei sitten ole perusteltuja syitä sille, että osaamista jossain tietyissä osaamistavoitteissa voitaisiin todentaa ja arvioida vain tietyllä tavalla.

Pauliina:

Ehdottomasti. Tuo oli tosi tärkeä pointti. Monesti minullekin on tullut kyselyitä, että pitääkö esimerkiksi poistaa kokonaan kaikki lukeminen tai kirjoittaminen kurssilta. Ja se nyt ei tietenkään ole missään määrin tarkoituksenmukaista. Pitää aina suhteuttaa osaamistavoitteeseen mitä pitää oppia. Esimerkiksi tieteellisessä kirjoittamisessa ei voi suorittaa muulla tavalla kuin kirjoittamalla.

Pipsa:

Tärkeitä huomioita, kiitos. Ja kuten nostittekin esille, usein tosiaan on sellaisia tilanteita, että opetussuunnitelma asettaa raameja ja rajoituksia, joiden sisällä opettajan ja opiskelijoiden täytyy toimia. Tunnistatko te joitain keinoja, miten opettaja voi tukea moninaisten opiskelijoiden suoriutumista ja opiskelua? Tietenkin niissä raameissa mitä opetussuunnitelma ja osaamistavoitteet edellyttävät.

Anna:

No oikeastaan ajattelisin, että tämän asian voisi jakaa kahteen. On ennakointi ja niissä tilanteissa toimiminen. Ennakointi on tietysti sitä, että opettaja on tietoinen siitä, että meillä on opiskelijoita, joilla on vaikka lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä haasteita. Toisaalta se on myös sitä, että on opiskelijoita, joilla sosiaaliset tilanteet ovat haastavia. Tällainen ennakointi edellyttää tietysti vaikka tiedon hakemista jo

etukäteen ja keskustelua kollegoiden kanssa. Luulen, että kollegat ovat saattaneet paljon jo pohtiakin asioita, sellaista yhteistäkin työskentelyä. Mutta missä mistä sitten voisi hakea apua, eli tällaista tietynlaista taustan varmistamista itselleen? Ja ehkä sellainen pohtiminen, että miten itse suhtaudun opiskelijoihin. Tällainen ennakkopohtiminen myös niihin opiskelijoihin, joilla on vaikka lukemisen tai kirjoittamisen haasteita tai sosiaalisten tilanteiden haasteita. Millainen asia se minulle itselleni on, koska opettaja tahtomattaan tai vahingossa tulee jollain tavalla välittäneeksi myös omia asenteitaan kohdatessaan opiskelijoita. Jotenkin sen pohtimista.

Pauliina:

Joo, tuo oli kyllä todella tärkeä pointti, että pitää pohtia myös omia ennakkoluuloja, joita ehkä taustalla saattaa olla. Ja tosi tärkeätä ennakointi ylipäättään. Minun mielestäni opettaja voi aika paljon tehdä jo ihan vaan sillä, että on tavallaan avoin ideoille. Kysyy oikeasti siltä opiskelijalta, että mitä sinä tarvitsisit. Kaikkeen ei tarvitse olla esitellä valmista ratkaisua. Joskus joku tulee kysymään erityisjärjestelyä tai tukea johonkin, niin ei tarvitse olla kaikkia vastauksia. Opiskelijoilta voi ihan kysyä, että mikä toimisi sinulle, kehitetään yhdessä se ratkaisu.

Anna:

Joo, tämä on itse asiassa aika harvoin käytetty menetelmä, että kysytään suoraan opiskelijalta. Minä luulen, että moni opettaja kokee ehkä vähän riittämättömyyttä myös siinä, että minun pitäisi tietää, minulla pitäisi olla kaikki maailman viisaus, mutta ei opettajillakaan mitenkään voi olla. Ja myös se, että kun on kohdannut vaikka yhden tukea tarvitsevan opiskelijan, todellisuudessa olet kohdannut vain sen yhden tukea tarvitsevan opiskelijan. Silloin jollakulla toisella voi olla toisenlaisia toiveita tai tarpeita. Minä mietin tuohon ennakointiin vielä, että sitäkin voisi miettiä vaikka juuri näiden sosiaalisten tilanteiden kohdalla, pitääkö joka ikisellä opintojaksolla olla vaikkapa iso ryhmätyöskentely tai ryhmätyö? Onko se edes välttämätöntä? Tai pitääkö jokaisella opintojaksolla olla esiintymistä? Nämä ovat jo ihan sellaisia pedagogisia ratkaisuja, jotka voivat vähentää myös opiskelijoiden sosiaalisten tilanteiden jännitystä, mutta myös kognitiivista kuormitusta, jotka näihin vuorovaikutustilanteisiin liittyvät. Ja jos ajattelemme, että minun opintojaksollani opettaja ajattelee olevan tällaisia, todennäköisesti on kollegoidenkin opintojaksoilla. Eli kuormitus ja ehkä mahdollinen paine tai jännitys kertautuvat opiskelijalla samaan aikaan, mikä voi olla aika mittavaakin.

Pipsa:

Tämä on sellainen asia, mitä olisi hyvä tarkastella myös opetussuunnitelmatyössä ja tutkinto-ohjelmien tasolla. Että opetussuunnitelmat tai ainakin niiden malliajoitukset olisivat tasapainoisia, että siellä eivät korostuisi samanaikaisesti sellaiset elementit, mitkä voivat lisätä tietyn tyyppistä kuormitusta. Tässäkin

myös vaihtoehtoisten suoritustapojen olemassaolo voi tietyllä tapaa antaa opiskelijoille mahdollisuuden säädellä omaa kuormitustaan. Toisaalta opiskelijoiden kuormitusta voi vähentää myös sillä, että opiskelijoilla olisi käytössään toimivia opiskelustrategioita, jotka itsessään voivat auttaa paljon myös siihen, että opiskelija löytää keinoja suoriutua tarvittaessa niistä haastavammiksikin koetuista suoritus- tai arviointitavoista. Tunnistatteko te opettajina sellaisia keinoja? Miten opiskelijoiden oppimista voi tukea tällä tasolla esimerkiksi siinä, miten vaikka palastella isoa kokonaisuutta osiin tai miten tukea alan opiskelussa?

Pauliina:

Tämä on toki niin paljon kurssiriippuvaista ja alariippuvaista, että miten sitä voi ohjata. Mutta lähtee tosi pitkälle myös ihan kurssin rakentamisesta, että miten sen on itse valmiiksi palastellut. Vai onko siitä tehnyt sellaisen ison kokonaisuuden, mikä saattaa olla haastavampi opiskelijoille hahmottaa. Ja juuri vaikka esimerkiksi, jos puhutaan verkkokursseista, joita itse paljon opetan, on esimerkiksi pyritty opastamaan opiskelijoita, että voivat tehdä tehtävät ihan omaan tahtiin ja myös valita tavallaan mistä aloittavat. Mutta sieltä löytyy myös suositeltu järjestys, että kannattaa tehdä näin. Esimerkiksi videot olemme pyrkinneet pitämään 10 minuutin pituisina, jotta niihin jaksaa vielä keskittyäkin. Tosi paljon riippuu kurssin suunnittelusta, mutta totta kai siellä on myös tilanteita, missä opiskelijoita voi kannustaa ja ehkä rohkaista jotenkin siihen, että he löytävät oman tavan oppia. Ja esimerkiksi vaikka noissa, no esiintymistilanteista kun puhuttiin, niissäkin tavallaan voi tuoda opiskelijoille ilmi myös ehkä omia epävarmuuksia, joita voi olla taustalla, koska monella opettajalla on kuitenkin myös itsellään vaikka esiintymisjännitystä tai muuta. Sellainen voi olla opiskelijoille ehkä vähän yllättävääkin, että no tähän puhutte siellä päivät pitkät edessä, että mitä teitä nyt jännittää. Se voi ehkä auttaa heitä myös ymmärtämään ja ajattelemaan, että ei tämä nyt olekaan ehkä ihan niin vakavaa.

Pipsa:

Hyviä huomioita. Omien kokemusten ja haasteiden jakamisen kautta opettaja pystyy myös luomaan sellaista turvallisen altistumisen tilaa, minkä avulla opiskelijat pystyvät ehkä ylittämään niitä haasteita.

Susanna:

No miten te näette, kun oppimateriaaleihinkin liittyy paljon saavutettavuuteen liittyviä asioita, millaisia asioita opettaja voi huomioida oppimateriaaleissa saavutettavuuden osalta?

Anna:

No ehkä selkeys on varmasti se kaikkein merkityksellisin asia. Eli materiaalit ja ehkä sitten Moodle-pohja, että niissä olisi jollakin tavalla selkeyttä, selkeä rakenne. Sitten materiaalissa käytettäisiin vaikkapa esimerkiksi otsikointia, tällaisia otsikkotasoja. Eli ei vaikkapa otsikointia lihavoituna leipätekstinä, vaan ihan otsikkotasoja. Mahdollisesti laittaisi tällaisia tärkeitä päivämääriä jonnekin hyvinkin vaikka alkuun

materiaaleissa tai Moodlessa. Selkeät asiat, jotka pitäisi tietää. Tietynlainen informatiivisuus edellä, tärkeät asiat aina näkyvissä mahdollisimman hyvin. Tällaiset värit, kontrastit olisivat tärkeitä. Ehkä sitten se, että materiaalit olisivat tarvittaessa opiskelijan muokattavissa, eli hän pystyisi esimerkiksi vaikka suurentamaan fonttia tai muokkaamaan niitä itselleen sopivaksi. Vaikkapa esimerkiksi näkövammaiselle opiskelijalle se voi olla kauhean tärkeää. Ja toki, että ne materiaalit olisivat saatavissa, siis sanotaan niin aikaisin kun mahdollista. Me ymmärrämme, että välttämättä ne eivät ole aina heti kaikki valmiina ennen opintojakson alkua. Se ei ole ehkä aina niin realistista, mutta että olisi riittävästi materiaaleja, koska jollekin opiskelijalle taas on tosi tärkeää, että voi vähän ennakoita, valmistautua myös siihen mistä on kyse, tutustua materiaaleihin etukäteen ja tarvittaessa vaikkapa tehdä jotain tekoja, että on ikään kuin valmis siihen opintojaksoon.

Pipsa:

Erinomaisia vinkkejä. Nuo kiteyttävät hyvin myös kognitiivista saavutettavuutta, että asiat ovat selkeästi jäsennelly ja ennakoitavia ja myös opiskelijan omaa toimijuutta tukevia. Jos vielä jatketaan opetusmateriaaleista, niin yliopisto-opiskelussa varmaan perinteisin tiedonvälitystapa on teksti, ja monilla aloilla opiskelu perustuu edelleen paljon erilaisten tekstien lukemiseen ja kirjoittamiseen. Nämä universaalit suunnittelun mallit, joihin alussa viittasinkin, korostavat kuitenkin eri formaattien vaihtoehtoisuutta, koska esimerkiksi tekstimuotoinen formaatti ei ole saavutettava kaikille opiskelijoille. Ja nykypäivänä digitalisaationkin myötä materiaalien esittäminen eri formaateissa on tullut helpommaksi niin, että aineistoja voi tarjota esimerkiksi videoina, podcasteina tai vaikka simulaatioina. Onko teillä opettajina kokemuksia tästä? Oletteko te hyödyntäneet opetuksessanne tällaisia erilaisia tiedonvälitystapoja?

Pauliina:

Joo, no voin jakaa tuolta meidän verkkokurssien puolelta taas kokemuksia. Eli meillä on tällainen laaja opintokokonaisuus, joka liittyy saavutettavuuteen digitaalisessa yhteiskunnassa ja näillä kursseilla meidän kaikki materiaalit ovat saatavissa tekstinä, sitten siellä on monissa video. Mutta ainakin on sitten saatavilla audiona. Ja jos on videot, sieltä löytyy transkriptit tai tekstitykset ja niin edelleen. Eli olemme pyrkineet tarjoamaan se sama materiaali mahdollisimman monessa muodossa. Ja niistä on kyllä tullut opiskelijoilta ihan hirveästi kiitosta, että ovat tavallaan voineet löytää sen oman tavan oppia ja moni on niistä kursseista antanutkin palautetta, että oli piristävää tehdä jotain muuta kuin lukea vaan sitä tekstiä. Tai vastaavasti, jos on tottunut pelkästään olemaan luennoilla, niin oli kiva vaihteeksi katsoa vaan se transkripti sieltä, eikä sitten kuunnella koko sitä videota läpi. Ja samoin ollaan sitten mietitty myös ihan noissa tehtäväpalautuksissa aika paljon sitä, että niiden ei tarvitse aina olla semmoisia pitkiä esseitä -tyyppisesti. Varsinkin nyt tekoälyn myötä, kun on pitänyt alkaa miettiä vähän muitakin suoritustapoja, meillä on ihan jo saavutettavuudenkin näkökulmasta alettu miettimään näitä. Eli esimerkiksi meillä on loppuesseen

vaihtoehtona, että voi tehdä tällaisen lyhyen podcastin ja kertoa mitä on oppinut siinä. Sitten voi kuvata videon, missä voi kertoa mitä on oppinut. Sitten on ihan tällaisia visuaalisia ilmaisumuotoja myöskin, että voi esimerkiksi tehdä sarjakuvan tai oikeastaan lähes mitä tahansa, millä voi osoittaa sen, että on oppinut kurssin asiat. Ja ne on kyllä ollut itsellekin tosi piristäviä katsoa ne kaikki muut suoritusmuodot kuin pelkästään lukea niitä esseitä.

Anna:

Siis ihan samoja kokemuksia. On siis ohjeistuksia sekä videomuodossa äänitallenteena kursseilla. Ja tosiaan sitten olen kanssa erittäin ilolla tervehtinyt sitä, että on niitä palautusmuotoja omillakin opintojaksoilla ja kollegoiden opintojaksoilla, että siellä voi tehdä juuri näitä jo Pauliinan mainitsema erilaisia tapoja toteuttaa, ja minusta se on ihanaa, että sitten sieltä tulee niitä tosi isolla variaatiolla. On vaikka tosi kiva lukea jotain miellekarttaa opiskelijalta tai sitä reflektiovideota. Jotenkin mä ajattelen, että opiskelija on silloin valinnut itselleen sellaisen tavan, joka on hänelle ehkä semmoinen sopivin. Mutta sitten moni on kommentoinut, että hän halusi kokeilla myös toisenlaista tapaa kuin on aikaisemmin tehnyt. Ja sitten minusta se on myös ihan tosi hieno juttu.

Susanna:

Tosi kiva kuulla teidän kokemuksia, ja jotenkin tuntuu, että tämä tukee sitä opettajankin työtä. Jotenkin ne tuo sellaista tietynlaista uudenlaistakin mielekkyyttä aina ne erilaiset tavat osoittaa sitä oppimista, ja itse niitä sitten tavallaan arvioida sen myötä, kun ne on osaamistavoitteet kuitenkin tulee saavutetuksi hyvinkin erilaisin menetelmin.

Pipsa:

Te tuossa nostittekin esille hyviä vinkkejä materiaalien saavutettavuuteen liittyen. Opettajat saattaa kokea haasteena tällaisten uusien tapojen kokeilussa ja ylipäättään materiaaleissa sen, että digitaaliseen saavutettavuuteen liittyy myös vaatimuksia, jotka pitää huomioida eri formaateissa. Tällaiset voi liittyä esimerkiksi videoiden tekstitykseen tai vaikka visuaaliseen saavutettavuuteen materiaalien kontrasteissa tai fonteissa. Millä tavalla te olette ottaneet haltuun näitä digitaalisen saavutettavuuden kriteereitä ja onko teillä jotain vinkkejä opettajille näihin asioihin? Mistä kannattaa esimerkiksi lähteä liikkeelle, jos haluaa parantaa omien materiaaliensa saavutettavuutta?

Pauliina:

No, mä elän toki semmoisessa omassa pienessä saavutettavuusklassissa niin, että olen niin tottunut jo tekemään kaikki materiaalit lähtökohtaisesti saavutettavaksi, että mulle ne tuntuu nykyään tosi helpolta ja tulee automaattisesti. Mutta muistan kyllä, että silloin kun aloitti tekemään materiaaleja saavutettavaksi, niin esimerkiksi joku alt-tekstien kirjoittaminen kuville tuntui jotenkin ihan mahdottomalta tehtävältä, että

mitä mä nyt tästä haluaisin kertoa kenellekään -tyyppisesti. Ja myös tuntuu, että oli aika paljon semmoista pientä ja pirstaleista asiaa mikä pitää muistaa. Mutta onneksi siihen on kuitenkin tosi hyviä työkaluja olemassa, että sitten kun niitä vaan käytti säännöllisesti, niin kyllä siihen sitten tottui. Ja myöskin pitää taas mainita tekoäly, että sehän auttaa nykyään tekstittämisessä ihan hirveästi. Jos vertaa vaikka 2020-vuoteen, milloin aloitettiin tekemään noita meidän verkkokursseja, niin tekstittäminen oli vielä ihan tosi työlästä ja siihen meni hirveästi aikaa. Mutta nyt taas sitten kun on tehty uusia materiaaleja, niin on kyllä paljon helpompaa, että tarvitsee vaan vähän lukeista läpi, että onko jotain järkevästi nyt täällä ilmaistu vai pitääkö jotain muuttaa.

Anna:

No joo, mä jaan sillä tavalla ajatuksia, että kyllä se noin ensi alkuun oli aika hiuksia pystyyn nostattava ajatus nimenomaan sellaisena, että voi ei, että miten mä ehdin tehdä tällaisia asioita. Ja ehkä ihan samassa mittakaavassa en teekään, että vähän erityyppisiä kursseja mitä Pauliinalla. Mutta mä ymmärrän tosi hyvin monen opettajan semmoisen epätoivon ja vähän semmoisen, että no voi kääk, mitä tässä pitää tehdä? Mutta että meillä on saatavilla tosi paljon apua ja tekoäly kyllä auttaa aika monessa asiassa sitten lopulta. Että mä jotenkin haluaisin kannustaa aika pienelläkin tai hyvin matalalla kynnyksellä kokeilemaan asioita, että usein siitä se lähtee sitten liikkeelle.

Pauliina:

Täytyy vielä noista tekstityksistä nostaa se, että ei ole välttämättä monella vielä tiedossa tai ainakin tuntuu siltä, että ei ole välttämättä: tuolta Teamsistähän löytyy siis automaattiset tekstitykset myöskin, mitkä voi laittaa päälle esimerkiksi ihan luentojenkin ajaksi. Jos on tämmöisiä hybridiluentoja, niin saa sitten sieltä ne helposti näkyviin. Mutta myöskin Powerpointista löytyy omat tekstitykset. Toimii tosi hyvin englanniksi, suomeksi vähän vaihtelevalla menestyksellä, erityisesti erisnimet on vielä vähän haastavia, mutta kuitenkin pääviestin sieltä saa aika hyvin. Samoin sieltä löytyy siis ihan tämmöinen kääntämisominaisuus, että vaikka puhuu englanniksi, niin sitten ne tekstit saisi suomeksi. Niitä käytetään vielä ihan liian vähän ja yleensä aina kun itse käytän niitä jossakin, niin joku tulee kysymään, että miten sait nuo tekstitykset ilmestymään, niin tämmöisenä vinkkinä.

Pipsa:

Kiitos vinkistä Pauliina. Sä olet toteuttanut kyselyn opettajien saavutettavuusosaamiseen liittyen ja olet tässä kyselyssä selvittänyt muun muassa, että miten opettajat on perehtyneet saavutettavuuteen, millaisia saavutettavuustekoja opettajat on tehneet ja myös, että millaisia haasteita ja tukitarpeita opettajat tunnistaa saavutettavuuteen liittyen. Kertoisitko lyhyesti, että minkälaisia asioita tässä sun kyselyssä nousi esille?

Pauliina:

Joo, täytyy ensinnäkin nostaa se, että ei voi ihan kaikkea päätellä tästä mun kyselydatastani, koska luulen, että suurin osa vastaajista on ollut joko sellaisia, jotka on lähtökohtaisesti kiinnostuneita saavutettavuudesta ja tietää, että mitä se tarkoittaa ja pitää sitä tärkeänä. Tai sitten vastaavasti heillä on enemmän tällainen inhoreaktio, että minkä takia nyt taas tällaista pitää tehdä. Että semmoinen niin kuin keskivälin porukka, luulen että puuttuu vielä aika paljon tuolta kyselystä. Jotka tietää sitten ehkä jotakin saavutettavuudesta, mutta ei välttämättä ole vielä toteuttanut sitä niin paljoa osana opetustaan. Mutta hyvin moninaisia siis tapoja sieltä kyllä löytyy, että miten saavutettavuutta ollaan otettu jo huomioon. Yleisimmät oli, että tehdään yksilöllisiä järjestelyitä silloin kun niitä pyydetään. Monet teki materiaaleja monessa muodossa, että oli just niitä videoita tai ääntä tai kuvia ja moni sanoo, että kiinnittää huomiota esimerkiksi selkeään kieleen ja vaikka sitten tekstittää ne videot ja niin edelleen. Eli tällaisia aika tuttuja asioita, että mitä voi tehdä. Ja myös oli, että ovat miettineet aika paljon semmoisia vaihtoehtoisia suoritustapoja jo valmiiksi, että sitten jos joku tarvitsee niitä, niin on tavallaan jo takataskussa sitten jotakin mitä voi lähteä tekemään. Ja sitten ehkä sieltä haasteiden puolelta, niin kaikista eniten koettiin sitä, että ei ole vaan riittävästi aikaa tehdä materiaaleista tai muuten opetuksesta saavutettavaa, että kun siihen ei ole osoitettu oikeastaan kenelläkään erikseen työaikaa, että tämän ajan nyt voit käyttää, että teet opetuksestasi saavutettavaa. Se pitäisi itse pystyä jotenkin kirjoittamaan sitten sen kurssien suunnitteluun ja sisälle valmiiksi, niin se on tosi haastavaa. Mutta samoin siellä oli sitten ihan ongelmana, että ei ollut tarpeeksi sitä tietoa tai osattu ehkä tehdä sitten esimerkiksi materiaaleja saavutettavaksi tai ei tiedetty, että miten vaikka Moodlesta tehdään saavutettava. Että paljon kaivattiin semmoista ihan kädestä pitäen apua - tyyppisesti, että joku tulee katsomaan sun Moodle-kurssin tai minkä tahansa sun kanssa ja kertoo, että mikä siellä nyt on saavutettava ja mikä ei. Ja ehkä yhtenä tärkeimpänä ostona, mitä itselle tuli tuolta kyselystä niin oli tavallaan se, että me tarvitaan vielä hirveästi semmoista asennekasvatusta. Sieltä nousi hyvin vahvasti semmoiset mielipiteet ilmi yhä, että no eihän meidän opiskelijoilla nyt tietenkään ole mitään tällaista. Ja sitten myös ehkä semmoinen harhaluulo, että jos on joku vamma, niin ei tavallaan kuuluisi yliopistoon. Että ajatellaan, että jos ei pärjää täällä tavallaan samalla tavalla kuin muutkin, niin sitten ei kuulu tänne -tyyppisesti, eli semmoista ihan asennekasvatusta tarvitaan vielä aika paljon.

Susanna:

Oletteko te kohdanneet minkälaisia keskusteluja tai kokemuksia esimerkiksi siellä omassa opettajayhteisössä tai onko siellä noussut jotain huolia? Tai te kerroittekin siitä, että esimerkiksi hyviä käytäntöjä saatetaan vaikka jakaa keskenään, mutta tähän saavutettavuuteen liittyen tai siihen niihin haasteisiin liittyen.

Anna:

Kyllä meillä aika paljon käydään sitä keskustelua ja meillä kielikeskuksessa on jotenkin hyvin aktiivinen opettajaporukka. Se, että tietysti opetus on vähän erityyppistä kuin monissa muissa yksiköissä. Eli ollaan jo lähdetty miettimään, jos mietitään opiskelijoiden vaikka yksilöllisiä ehdotuksia, niin tavallaan vastaamaan niihin jo sillä, että meillä on niitä monenlaisten oppijoiden ryhmiä. Ja samoin viestintäjännitykseen liittyviä ryhmiä on näissä pakollisissa, eli ruotsissa, englannissa ja sitten on puheviestinnässä. Eli se työ on alkanut meillä aika varhaisessa vaiheessa. Jo useamman vuoden ajan on näitä ryhmiä vedetty. Ja lisäksi sitten se muu tämmöinen vapaaehtoinen keskustelu ja kiinnostus saavutettavuuden edistämistä kohtaan, niin se on kyllä meillä aika runsasta ja me käydään tosi paljon keskustelua nimenomaan yhteisöllisesti eli tiimeissä ja myös sitten tiimirajat ylittäen. Ja se on kyllä ihan mielettömän hienoa. Ja tulee semmoinen tunne siitä, että meistä kukaan ei ole yksin ja on mahdollisuus kysyä kollegoilta. Ja minusta ainakin tuntuu, että oma asiantuntijuus on kehittynyt ihan tosi paljon niissä keskusteluissa kollegoiden kanssa, että se mitä itse osaan tai mitä nyt tiedän, niin se on paljon muutakin kuin mitä mä itse olen ottanut selvää henkilökohtaisesti, että se on ehkä tämmöistä kollektiivista tietämystä ja osaamista enemmänkin.

Pauliina:

Joo, no mun on toki vähän vaikea sanoa täältä saavutettavuuskuplasta mitään. Meillä lähtökohtaisesti kun suurin osa opettajista tietää saavutettavuudesta todella hyvin ja ehkä tavallaan kokee sen jo tärkeänä asiana ja haluaa edistää sitä, niin se on lähtökohtana ehkä vähän erilainen kuin mitä ehkä monessa muussa paikassa sitten on. Mutta kyllä meiltäkin löytyy opettajia, jotka ei todellakaan tiedä tarpeeksi vielä saavutettavuudesta ja tekee tavallaan myöskin semmoisia virheitä. Ja myöskin itse tulee tehtyä jatkuvasti semmoisia pieniä virheitä ja tietää, että tavallaan voisi tehdä asioita paremmin. Mutta tuossakin on jotenkin tärkeä muistaa se, että vaikka kuinka hyvin yrittäisi tehdä kursseja tai mitä tahansa saavutettavaksi, niin se toimii joillekin tosi hyvin, mutta ei ole mitenkään mahdollista tehdä täydellisesti saavutettavaa kurssia jokaiselle opiskelijalle.

Susanna:

Eli semmoinen armollisuus myös itseä kohtaan ja myös silleen ehkä pienin askelin ja tietyin vaihein ja niin, että maailman ei tarvitse olla heti eikä tule olemaan valmis.

Pipsa:

Tuo mitä äsken nostit Pauliina esille, niin osoittaa kyllä, että meillä on yliopistossa vielä paljon tehtävää siinä, että saadaan asenneilmapiiriä muutettua. Me myös keskusteltiin toisessa jaksossa oppijan näkökulmasta näistä asioista ja hän toi myös esille nimenomaan tämän avoimen ja turvallisen ilmapiirin

merkityksen siinä, että opiskelijat voi kokea, että heillä on oikeus osallistua ja myös nostaa esille niitä tuen tarpeitaan.

Susanna:

No millaisena te näette, sivuttiin vähän sitä, että mitä opettaja voi periaatteessa tehdä aika paljonkin semmoisen niin kun ennakkoinnin ja tuen osalta. Mutta miten te näette sen opettajan roolin sen ilmapiirin ja saavutettavan kulttuurin tukemisessa? Mitä kaikkea voi tehdä?

Pauliina:

No onhan se ihan ensiarvoisen tärkeätä, että opettaja pystyisi luomaan semmoisen turvallisen ilmapiirin. Tai eihän ne opiskelijat sitten, jos ei ole tosi rohkeita, niin uskalla tulla kertomaan haasteistaan tai ongelmistaan. Mulla on ollut itsellä tapana omilla kursseilla tehdä samalla tavalla kuin tekoälystä pitää aina mainita, että näin saat käyttää tekoälyä tällä kurssilla, niin mulla on samaan tyyliin sitten saavutettavuudesta semmoinen oma setti, että jos sulla on jotain saavutettavuustarpeita tai haasteita, tarvitset lisää aikaa tehtäviin, mitä tahansa, niin voi aina olla yhteydessä. Se tavallaan tulee heti siinä kurssin alussa sitten, että mitä tahansa ongelmia tulisikaan, niin voi tulla aina mulle juttelemaan. Ja ihan tavallaan semmoisilla pienilläkin asioilla voi luoda sitä turvallista ilmapiiriä. Ja semmoista, että oikeasti kuuntelee niitä opiskelijoita, että menee vaikka sinne luennolle viisi minuuttia etukäteen, jos on vaan mahdollista tai jää sitten sen luennon jälkeen siihen, että opiskelijat voi tulla kertomaan niitä huoliaan tai kysymään, jos joku on epäselvää tai semmoista, eli ihan tosi pieniä asioita lopulta.

Anna:

No joo, siis opettajan rooli on todella merkityksellinen. Niistä asenteista nyt tässä jo puhuttiin tietysti paljon, mutta että sitten se, että miten opettaja ylipäättään miettii sen, että miten mä kohtaan niitä opiskelijoita: minkälaista kieltä käytän, onko se siis saavutettavaa, onko se ymmärrettävää ja ylipäättään ne semmoiset ohjeet ja rakenteet. Siis opettajahan on siinä tällainen kapellimestari, että hänhän niitä sitten tekee tiettäväksi myös muille. Mutta mä mietin sitä, että opettaja voi myös esimerkiksi ennakkoon tai vaikka kurssin alussa tehdä vaikka pienen kyselyn tai laittaa jonkun lomakekyselyn tai muun, että jossa hän pyytää esimerkiksi jo etukäteen, että sitten voi kertoa jotain, jos on toiveita tuelle tai työn tuen tarpeelle. Ja opiskelija voi itse sitten vähän vastata sillä tavalla, että minkälaista tukea tarvitsisin ja millä tavalla haluaisin esimerkiksi tästä asiasta vaikka käydä keskustelua tai jatkaa jollain tavalla sen asian pohtimista. Mutta että opettaja on silleen vähän jo etupeltoon siinä. Osoittaa sen, että näistä asioista keskusteleminen on enemmän kuin sallittua ja täällä on mahdollista ottaa ne asiat huomioon. Ja sitten tietysti tällainen ryhmäyttäminen, jos kyseessä on joku muu kuin massaluento. Niin ryhmäyttäminen on aika tärkeätä ja siitä vuorovaikutuksestakin puhuminen jollain tavalla, että miten me toimitaan ryhmässä ja minkälaisia ajatuksia

siis ryhmässä toimiminen vaikka herättää. Että sehän voi olla paljon tämmöistä inhoa, pelkoa, turhautumista, tuskastumista. Voi olla monenlaisia kokemuksia, että no minkälaista me haluttaisiin nyt sitten tässä. Tai sitten jos käytetään sitä esiintymistä vaikka oppimismenetelmänäkin, niin sitten vähän siihen liittyvää laajempaa keskustelua. Eli ei jätettäisi niitä asioita opiskelijoiden itsensä pohdittaviksi tai yksilötasolla työstettäväksi vaan, että ne on koko yhteisön asioita, että sillä tavalla rakennetaan myös sitä turvallista tilaa sille oppimiselle.

Pipsa:

Hyviä ajatuksia. Ajattelisin myös, että sellainen yhteenkuuluvuuden tunteen välittäminen on tärkeätä ja se rakentuukin paljon siitä vuorovaikutuksesta ja asenneilmapiiristä, mille erityisesti opettaja voi omalla toiminnallaan luoda pohjan. Ja se yhteenkuuluvuuden tunne voi myös yhtenä tekijänä sitouttaa opiskelijoita oppimiseen ja myös rohkaista esimerkiksi näihin tuen tarpeiden puheeksiottoon.

Anna:

Joo, ja esimerkiksi omilla opintojaksoilla joka ikisessä ryhmässä tehdään opintojakson ensimmäisellä tapaamiskerralla yhteiset toimintaperiaatteet. Sitä voi kutsua nyt millä nimellä haluaa, mutta mä en tykkää kauheasti sääntö-sanasta, joten tämmöinen yhteisen toiminnan periaatteet on paljon parempi. Sitten vielä tarkastellaan niitä opintojakson päätteeksi, että mitäs me niistä ajatellaan. Ja muistettiinko me, että meillä oli tällaisia? Ja että nyt jos jatkettaisi, niin mitä me ajatellaan niistä ja niin kuin tällaista reflektiota myös niistä sitten. Se aika hyvin havainnollistaa myös, että meillä on joku selkäranka myös tälle yhteiselle toiminnalle. Ja sitten on odotettavaa, että kun nyt kun kaikki ollaan päästy tekemään näitä periaatteita, niin myös sitten, että me noudatetaan ja toimitaan niiden mukaan.

Pipsa:

Kuulostaa todella hyvältä käytännöltä tuo mitä kuvasit. Ja vielä tähän liittyen, että miten voidaan tehdä vuorovaikutus sellaiseksi, että kaikilla olisi turvallinen olo osallistua, niin myös tässä voidaan huomioida se monikanavaisuus niin, että huomioidaan erilaiset vuorovaikutuksen tavat. Jollekin voi olla helppoa keskustella luennolla, kun taas joku toinen saattaa kokea luontevammaksi keskustella tai kysyä vaikka chatissa tai Moodlessa. Eli olisi hyvä tarjota mahdollisuuksia siihen monikanavaiseen vuorovaikutukseen ja tietysti myös tärkeätä, että sovitaan niistä pelisäännöistä ja vuorovaikutuksen tavoista, jotta opiskelijat tietää, että millä tavalla he voivat tai heiltä odotetaan osallistumista.

Susanna:

Vielä kysyisin, että mikä teille on ollut antoisaa tässä saavutettavuuden edistämisessä? Haluatteko nostaa jotain esille?

Pauliina:

Minulle saavutettavuus on jotenkin semmoista tosi merkityksellistä työtä tai että semmoisella tosi pienilläkin asioilla voi olla lopulta jollekin ihan todella iso merkitys. Ja just vaikka opiskelijoillekin se ihan pieni kädenojennus voi tarkoittaa sitä, että he vaikka pystyykin suorittamaan opintonsa loppuun, jotka olisi muuten jäänyt kesken. Ja ihan niin kuin semmoisia, että luo heille samalla tosi hyviä kokemuksia sitten ihan saavutettavuuden avulla. Toiselle tärkeämpiä sen takia, koska oikeasti tarvitsee niitä ja toiselle sitten taas ehkä enemmän semmoinen kiva lisä johonkin kurssille, mutta jotenkin kaikki se mitä tekee saavutettavuuden parissa, niin tuntuu itselle tosi merkitykselliseltä.

Anna:

Joo Pauliina sanoi, jotenkin tosi hyvin tuo merkityksellinen, että kun näihin asioihin on perehtynyt, niin jollain tavalla se merkitys kasvaa koko ajan ja kaikkihan siitä hyötyy. Siis me ei tehdä tätä vain joitain varten, vaan kaikkia varten, kun me mietitään sitä saavutettavuutta. Minulle merkityksellistä on tietysti, no se opiskelijoilta saatu palaute ja opiskelijoiden kanssa käyty keskustelu. Esimerkiksi jos saan palautetta, että on ollut turvallinen ilmapiiri, salliva ilmapiiri, niin siis se on ihan mielettömän hieno palaute. Ja myös sitten se, että päästään keskustelemaan niistä asioista tarkemmin opiskelijoiden kanssa. Sen lisäksi tässä merkityksellistä on ollut se yhteisöllisyys, sen kokeminen paitsi omassa työyhteisössä, siis se, että on kollegoiden kanssa tehty tätä, ja myös sitten yksikön esihenkilöiden johdon tuella, tosi vahvalla kannustuksella. Niin siitä tulee tosi merkityksellinen olo, että tässä oikeasti ollaan joskus aika haastaviakin juttuja ratkomassa isolla porukalla. Ja sitten vielä tämä saavutettavuusryhmän työskentely eli se, että lähdetään sieltä omasta kuplasta ulos oman yksikön ulkopuolelle, niin se laajentaa kyllä sitä omaa perspektiiviä ihan merkittävästi.

Pipsa:

Hienoa kuulla, että te ootte saanut paljon antoisia kokemuksia ja ootte kokeneet saavutettavuuden edistämisen merkitykselliseksi. Minkälaisen viestin te haluaisitte välittää kollegalle, joka vielä kokee epävarmuutta tai riittämättömyyttä saavutettavuuteen liittyen tai ei ehkä tiedä mistä lähteä liikkeelle?

Pauliina:

No ehkä nyt ainakin semmoinen, että kaikkeen ei mitenkään tarvitse pystyä eikä kuulukaan pystyä. Semmoiset ihan todella pienestä asiasta lähtemiset liikkeelle niin auttaa jo paljon. Tekisit sun kielestä vähän selkeämpää sun dioille, tai laittaisit niihin vähän vähemmän tekstiä, niin jo pelkästään tällaiset pienet muutokset saattaa vaikuttaa tosi paljon. Eli ei tavallaan kannata edes yrittää lähteä semmoisella näkökulmalla, että nyt teen opetuksestani täysin saavutettavaa ja nyt teen ihan kaikkia materiaaleihin kaikki mahdolliset muutokset, mitä nyt nämä erilaiset ohjenuoret sanoo, vaan ihan tarttuu semmoisiin todella

pieniin yksittäisiin asioihin. Ja sitten voi lähteä laajentamaan niitä myöhemmin. Ja myös nostan uudelleen vielä sen, että se ei vaan ole mahdollista tehdä täysin saavutettavaa kurssia jokaiselle opiskelijalle, vaan siellä on aina joku kenelle se muoto ei ole sitten täysin saavutettava, vaikka kuinka yrittäisit.

Anna:

Mä toivoisin, että kukaan ei tuntisi häpeää ja sen takia esimerkiksi jäisi jollain tavalla syrjään tai ulos siitä keskustelusta, että ei uskalla kertoa, että mä en tiedä tai mä en jotenkin osaa tai ymmärrä jotain. Eli mä toivoisin semmoista enemmänkin, että me keskusteltaisiin laajemmin, vaikka nyt aluksi niissä omissa piireissä, siellä oman tiedekunnan sisällä. Että kyllä me tässä kaikki ollaan tätä valtamerilaivaa kääntämässä. Yksi suunta on varmaan nyt kääntymässä, mutta että pikkuhiljaa se tapahtuu, niin kuin Pauliina sanoi. Meillä on pitkä historia siinä ajattelussa, että minkälainen on yliopisto, miten täällä opitaan, minkälaisia oppijoita ja miten täällä opetetaan, että se ei tapahdu hetkessä. Mutta mä kannustan osallistumaan esimerkiksi TLC:n webinaareihin. Ne on tosi matalan kynnyksen paikkoja lähteä hakemaan tietoa ja myös keskustelukumppaneita saavutettavuudesta. Niitä järjestetään suhteellisen useinkin, että jo melkein ehkä kerran kuukaudessa on näitä pedagogiikkakahveja, joissa sitten on saavutettavuudesta ollut aika paljonkin. Ja sitten tietysti kaikki muut yliopistolla järjestettävät koulutukset, niin niihin semmoisella vähintään semmoisella katsellaan, mitä nyt siellä olisi asenteella, uteliaalla asenteella. Semmoista mä suosittelen kaikille.

Susanna:

Kiitos. Mitäs te sitten sanoisitte ehkä tai haluaisitte sanoa opiskelijalle, joka saattaisi kaivata saavutettavampia opetusratkaisuja tai yksilöllisiä järjestelyitä? Olisiko teille heille jotain viestiä?

Pauliina:

Se onkin sitten paljon vaikeampi kysymys tavallaan, koska se riippuu niin paljon sitten siitä opettajan asenteesta, että kuinka helppoa se on opiskelijalle. Että vaikka olisi saanut nämä erityisjärjestelypäätökset tai muut, niin opiskelijalle voi olla välillä tosi haastavaakin ja semmoista vaikeata tuoda se ilmi, että nyt mulla olisi tällainen järjestely. Ja pikkuisen ehkä tulee vähän silleen jotenkin anteeksipyytelevästi, että anteeksi, että musta on nyt vaivaa, mutta voisitko nyt jotenkin tehdä minulle nämä järjestelyt mitä tarvitsisin. Mutta ehkä semmoisena viestinä, että kaikkien pitäisi pystyä opiskelemaan yliopistossa. Ja kun olette tänne sisään päässeet, niin varmasti kuulutte tänne ja järjestelyt mitä tarvitsette, niin pyytäkää rohkeasti niitä. Jos opettajat ei jotenkin suostu niihin, niin sitten kyllä kannattaa ehdottomasti valittaa siitä eteenpäin, koska opettajan pitäisi kuitenkin pystyä tarjoamaan se koulutus teille, mitä tarvitsette.

Anna:

No mä haluaisin sanoa opiskelijalle, että sä et ole tyhmä tai jotenkin vääränlainen, vaan olet täysin ok sellaisena mitä olet. Ja semmoista tukea mitä sä tarvitsisit, niin sulla on oikeus sellaista myös pyytää ja hakea. Ja ehkä mä haluaisin vielä kiittää ehkä häntä siitä, että hän tunnistaa tällaisen tuen tarpeen, koska se on sitä vastuunottamista myös omista opinnoista. Pauliina sanoo, että joskus se voi olla vaikeata ihan siksi, että sitten vastapuoli eli opettaja voi olla vastahankainen tähän. Ja sellainen kannustus siihen silti, että niitä toimenpiteitä tai apua jaksaisi ja haluaisi edelleenkin pyytää. Jos kohtaa yhden opettajan, jolla on siihen liittyvää epävarmuutta, niin voi olla, että kohtaa toisen kerran opettajan, jolla ei olekaan. Eli sellaista rohkeutta, että oikeastaan voi kysyä apua keneltä tahansa aikuiselta kuka täällä on, eli omat hops-opettajat, opintoneuvojat ylipäätään, kurssien opettajat. Että joku tietää kyllä, joku pystyy suhtautumaan asiallisesti ja ymmärtäväisesti.

Susanna:

Kiitokset Anna ja Pauliina näistä rohkaisevista ajatuksista. Tähän onkin hyvä lopetella tämänkertaista jaksoa. Ja vinkkinä opettajille vielä, että saavutettavuuteen liittyvissä kysymyksissä voi Tampereen yliopistossa ottaa yhteyttä myös Opettajien ja ohjauksen palveluihin ja intrasta löytyy tähän yhteystiedot ja ohjeet. Ja opettajien työn tueksi on myös rakennettu itseopiskelumateriaaliksi Saavutettavuus opetuksessa ja oppimateriaaleissa -kurssialusta. Lämpimät kiitokset Anna ja Pauliina tästä keskustelusta. Kiitos, että te jaoitte teidän kokemuksia ja hyväksi havaittuja vinkkejänne. Ja mä uskon, että te rohkaisitte meitä kaikkia ottamaan askeleita kohti yhä saavutettavampaa korkeakoulua.

Pipsa:

Kiitos.

Pauliina:

Kiitos.

Anna:

Kiitos kovasti.

Susanna:

Ja kiitokset myös kaikille kuulijoille.